

Предмет: Українська література.

Тема: Драма-феєрія «Лісова пісня» : фольклорно-міфологічна основа сюжету. Історія написання. Жанр твору.

Основні терміни, основні поняття:

1. Неоромантизм- стильова течія модернізму, що виникла в українській літературі на початку ХХ ст., названа Лесею Українкою «новоромантизмом». Зі «старим» романтизмом його ріднить порив до ідеального, виняткового.

2. Драма-феєрія- це п'єса з казково-фантастичним сюжетом і персонажами. Феєрія - театральна чи циркова вистава, побудована на фантастично-казковому сюжеті, в якій з метою вразити глядача використовуються різноманітні сценічні ефекти.

3. Особливості драми (як ліричного ряду)

- зображення людини через її вчинки, поведінку, висловлювання;
- відтворення події, як живого процесу, що протікає в даний момент;
- наявність ремарок;
- поділ тексту на дії, картини, яви (останні часом відсутні);
- призначення твору для вистави на сцені;

4. Особливості драми, як жанру:

- драматичний конфлікт;
- художнє відтворення подій повсякденного громадського й побутового життя (переважно сучасного письменникові);
- зображення людського горя і страждань без трагедійного загострення;
- викриття і засудження негативних суспільних та побутових явищ і недоліків у характеристиці персонажів, без комедійного загострення;
- закінчення твору благополучне або нещасливе для головного героя;
- діалогічний спосіб викладу художнього матеріалу;

прозова форма.

5. Ява - частина акту (дії) у драматичному творі, що визначається незмінним колом (кількістю) дійових осіб. Нова Я. розпочинається з виходом зі сцени чи появою на ній нового персонажа (або групи). Поділ драматичного твору на Я. відіграє композиційну роль, тому вона у п'єсах (зокрема ХІХ ст.) чітко фіксувалася, позначалася порядковим номером та перерахуванням дійових осіб. Сучасна драматургія не дотримується цього принципу.

6. Монолог - переважно в драматичному творі або кінофільмі роздуми персонажа вголос, розмова з самим собою чи глядачами.

7. Діалог- розмова двох чи кількох дійових осіб.

Матеріал теми:

1. Вступ

Леся Українка прожила життя, сповнене невимовних страждань і гіркоти. Але її творчість звучить оптимістично, в ній на повний голос пролунали життєрадісні мотиви сповнені віри в невичерпні сили народні. Поетеса живе серед нас, вона не вмерла, а тільки зробила крок у безсмертя:

Ні! Я жива, я буду вічно жити,

Я в серці маю те, що не вмирає.

Епоху модернізму в українській драматургії репрезентують і останні п'єси корифеїв, і міфопоетичні поеми Лесі Українки, і експериментально-психологічна драматургія В. Винниченка, і символістські етюди О. Олесь, і неоромантизм С. Черкасенка, і соціальна драма Г. Хоткевича, і історична драма Л. Старицької-Черняхівської, і перші спроби майбутнього авангарду 20-х років — І. Кочерги, Я. Мамонтова. Всі ці різнобарвні явища об'єднує потяг до театрального новаторства, до театралізації дійсності засобами драматургії.

У спадщині поетеси є і драматичні поеми з давньої історії, зокрема й на неохристиянські теми, і драми на «екзотичні» сюжети, і міфологічна казка. Це такі твори, як «Одержима», «Кассандра», «Іоганна, жінка Хусова», «На полі крові», «На руїнах», «У пущі», «Руфін і Прісціла», «Адвокат Мартіян», «Оргія», «Камінний господар», «Лісова пісня». Усі ці твори об'єднує специфічний міфологізований принцип відображення дійсності, спроби осмислити художньо реальність як міф, виділити в ній глобальні питання людської екзистенції. В цьому Леся Українка не мала попередників. Відомо, що поетеса цікавилася європейським символізмом, наприклад, високо цінувала та перекладала драми Метерлінка. Але у власній драматургічній практиці вона не пішла за Матерлінком, залишивши тільки одну спробу — «Осібно казку», де символістська поетика застосовується досить непослідовно й подекуди нагадує традиційну алегорію. Філософська концепція останнього шедевр Леся Українки — «Лісової пісні» (1912) — не вичерпується ні протиставленням людини та природи, людини суспільної та людини природної, ні уславленням безсмертної любові, ні проблемою взаємозв'язків мистецтва та життя. Увесь цей комплекс ідей перебуває на поверхні міфологізованого сюжету про сенс та зміст людської екзистенції. А людина в п'єсі — Лукаш. Його постать немов би закривається поетичнішим та трагічнішим образом Мавки. Але складний філософський час цього міфу, де поєднується час буття та пори року, — це ж4 час життя Лукаша. Перед нами — всуціль «життя людини»: від пробудження свідомого почуття до смерті під білим снігом. Ця коловерть — важкий шлях пізнання істини через зраду самого себе, через усвідомлення свого місця в світі. «Смутно, що не можеш ти своїм життям до себе дорівнятись», — каже Мавка Лукашеві. Трагічна єдність двох засад людського буття («своє життя» та «до себе», творчого, духовного) ставить саме Лукаша в центр драматичної дії. Образ Мавки втрачає самодостатність і отримує додаткове філософське значення як необхідну частку людського буття, відмова від якої загрожує духовною загибеллю. Мавка — це людська душа, без якої людина перетворюється на вовкулаку. Повернення до себе самого, до музики — це один із проявів того міфопоетичного принципу циклічності, на якому ґрунтується п'єса-феєрія. Цикли дня та ночі, пори року, цикл людського життя — та цикл пізнання самого себе, знаходження себе в смерті, початок — у кінці. Це і є третій цикл п'єси. «Лісова пісня» — є завершенням власне жанрової трилогії «Кассандра» — «Камінний господар» — «Лісова пісня». Тобто це міфологізована трагедія. Трагедія порожньої душі, яка зреклася творчих засад життя. Це трагедія розплати за зречення та знайдення справжньої людської сутності ціною смерті. У ширшому аспекті — це трагедія поколінь епохи світових катаклізмів і катастроф. Висловити це можна було тільки в формі сучасного міфу, екзистенціального й синкретичного. Синкретизм «Лісової пісні» є її найважливішою структурною особливістю. В ній поєднується поезія, живопис та музика. Музична гармонія в п'єсі лежить в основі головної симетрії дії (повернення музики в смерті).

2. Джерела та історія створення драми «Лісова пісня»

У «лісову пісню» (1911) Леся Українка вклала «цвіт душі» і вилила з свого серця «те, що не вмирає».

«Лісову пісню» породила туга за рідним краєм (ліси Волинського Полісся). Тут образи рідної природи, легенди пралісу, мелодії почутих тоді пісень.

Вперше про Мавку Леся почула в селі Жаборинці. Рідну природу поетеса відчула дуже глибоко. Волинь вона любила палко, говорила, що в неї навіть вдача волинська і лісова душа.

Леся Українка часто була в сільських хатах, на сільських весіллях слухала дзвінки пісні дівчат. Волинсько-поліський фольклор, міфологію поетеса знала досконало. Узнавала їх від дівчат – Білінської, Олександрі; від дядька Лева з Нечемного (герой драми). У нього жили 3 доби.

«Лісову пісню» Леся написала за 10-12 днів. Перші струмочки драми беруть початок в лісах Звягельщини. Та основне джерело цього твору б'є в хащах та озерах Ковельщини. У 1882р. Косачі переїжджають з Луцька до села Колодязного під Ковелем.

«Лісову пісню» Леся Українка написала дуже швидко. Та задум тривав роками. Вперше драма надрукована 1912р. в журналі «Літературно-науковий вісник».

3. Тема та ідея

Тема – зображено духовне багатство, великі творчі можливості народу, показано перемогу добра і краси над злом.

Ідея – змагання за щасливе, вільне життя, за високу мрію, красу та вірність проти буденщини і тупості, міщанської обмеженості.

Основні питання:

-добро і зло;

-вірність і зрада;

-поетичне покликання і приватновласницькі інстинкти.

4. Сюжет і композиція

- *Пролог* – заспів – вводить у казковий світ – пролог майбутніх конфліктів

- *I дія* – «весняна» - дія зародження, розвитку і розквіту кохання: Мавка+Лукаш.

- *II дія* – «пізнього літа» - зав'язка конфлікту і перипетії їхнього кохання: в'яне поезія в душі Лукаша і його любов до Мавка. Любовний трикутник Килина – Лукаш – Мавка тимчасово перемагають сили буденщини.

- *III дія* – «пізньої осені» - найглибша боротьба пристрастей. Тут людина стає звіром і знову людиною, тут Мавку закликає у вербу Килина, але кохання перемагає смерть, а чистий вогонь палить усе дрібне, брудне, нікчемне. Це вогонь очищення, він очищає людину, звільнює її від пут буденщини, дрібновласницької облуди.

розв'язка оптимістична: прекрасне не вмирає, воно переможе.

Драма закінчується ремаркою – епілогом: спалах весняної краси, переможний спів кохання, усміх щастя серед зимового сніговію.

5. Жанр твору.

Жанр твору визначила сама письменниця. Як уже згадувалося, це драма-феєрія. А якщо це так, то саме ця жанрова різновидність драматичного роду дала право письменниці, «сила якої в буянні фантазії, нестримному леті уяви» так оцінив талант Лесі Олесь Гончар), ввести в оповідь людські та міфологічні характери.

На думку В. Давидюка, в цьому плані письменниця виступила як новатор, бо до появи «Лісової пісні» не було в нашій літературі жодного твору, в якому б так широко були використані міфологічні пласти. Деякі міфологічні персонажі мають у Лариси Петрівни авторське походження: Зоря, Океан, «Той, що греблі рве», Метелиця Гірська тощо.

В чому ж головний конфлікт драми? Де той ключик, який дає можливість читачеві збагнути сутність цього конфлікту? Думаю, що я не помилюся, коли дам на це питання таку відповідь: головний конфлікт драми «Лісова пісня» —це конфлікт між покликанням людини, яке дає їй природа від народження, і сутністю її у відповідних соціально-політичних умовах, між велично-піднесеним і прикрим, між красою і буденщиною, між добром і злом. Цей конфлікт у п'єсі має філософсько-психологічну основу, вкладену Лесею Українкою в уста Мавки:

Ні, любий, я тобі не дорікаю,

а тільки смутно, що не можеш ти

своїм життям до себе дорівнятись.

Якщо глибоко осмислити останній рядок з наведеної цитати, то можна прийти до висновку, що для розкриття теми твору, мабуть, треба дати більш повну характеристику не Мавці, а Лукашеві, бо за своїм драматизмом він перевершує образ Мавки, бо саме через образ цього талановитого хлопця визначається суперечність між високою поетичною мрією і повсякденним практицизмом, що, по суті, і стає перешкодою на шляху до щастя.

Незвідане досі почуття окрилює лісову царівну і одночасно приносить болісні роздуми. Та вже в кінці другої дії ми бачимо, як Мавчині переживання нарастають, посилюють її душевні страждання: її поетичний світ, світ духовності зіткнувся з меркантильним світом.

Лукаш втрачає під впливом оточуючого середовища щедрість, щирість, ніжність почуттів, і Лісовик, для якого Мавка — донька, перетворює його у вовкулаку. Постать Лукаша вовкулаки — це образ, сповнений протиборства людини з собою.

Мавка більш зрозуміла нам. Її велич в тому, що вона бореться за кохану людину, вона хоче звільнити Лукаша від згубної моралі, від злих устоїв суспільства.

Лукашеві важче. На прикладі цього персонажу Леся говорить про дискомфорт душі, що знаходиться в невідповідному їй тілі. І від такої постановки питання образ набуває ще більш трагічного звучання.

За повір'ями, людина, перетворена на вовкулаку, стає ясновидючою: вона бачить і осмислює все, що діється навколо, і знає все наперед. У цих умовах маленькі життєві радощі втрачають для неї свій сенс.

Сюжет драми осмислюється нами так, що Лукаш позбувається чарів. Але, ставши всевидючим, він усвідомлює, як багато втратив з того, що іншим людям доступне.

Мавка гине в кінці твору, щоб ранньою весною знову відродитися, бо має «в серці те, що не вмирає». А Лукаш? Присипаний снігом, без свити і шапки, він не подає надії на своє відродження. Він лишається самотнім і байдужим. Мавка хоче повернути його до повноцінного людського життя, але замість Лукаша — людини вона бачить подобу людську. Душевний стан хлопця — вовкулаки найкраще характеризує той епізод з драми, коли він, зірвавшись на рівні ноги і закривши лице руками, тікає від Мавки — визволительки. Чи справді Лукаш тікає від свого кохання? А може, інакше треба осмислювати цю сцену?

Мабуть, так. Лукаш тікає від самого себе, від прозріння. Він зрозумів, яким буде життя того, хто не зміг «до себе дорівнятись».

Отже, якщо Мавка в кінці твору спалахує раптом давньою красою у зорянім вінку, то Лукаш живе, щоб швидше вмерти.

Зміст життя Мавки — в гармонії з природою, до цього життя вона хоче повернути і Лукаша, проте хатній рабський дух перемагає. До героя в кінці твору приходиться доля. За народними повір'ями, доля супроводжує людину все життя, але на очі показується їй тільки тоді, коли та перебуває на дорозі в небуття.

Неоромантична проблематика твору:

- а) людина і природа;
- б) людина і мистецтво;
- в) проблема добра і зла;

- г) проблема кохання;
- г) проблема самозради.

Глибиною думок, красою поетичних образів драма-феєрія «Лісова пісня» Лесі Українки постала нарівні з такими творами світової класики, як «Сон літньої ночі» В. Шекспіра і «Пер Гюнт» Г. Ібсена. Зокрема М. Рильський назвав цей твір «діамантовим вінцем Українки» (В. Пахаренко).

Відповідно, підводячи підсумки, констатуємо: Леся Українка в образі Мавки втілила свої мрії про вільне, гармонійне, духовно багате життя, а образом Лукаша ствердила іншу думку: людина з суперечливим характером, роздвоєною душею, дрібновласницькою психологією, обмежена і бездуховна, не має права на щастя, бо порушує своїми діями споконвічні закони природи.

Питання до матеріалу теми:

1. Яку основу має драма-феєрія Лесі Українки «Лісова пісня»?
1. Що нового вносить кожна дія в композиційно-сюжетну канву твору?
2. Чому після кульмінації в кінці другої дії не настає розв'язка?
3. Якою є розв'язка твору?
4. Як зрозуміти слова Мавки, сказані Лукашеві, "...не можеш ти своїм життям до себе дорівнятись"? У чому найбільша трагедія Лукаша?
5. Хто є антиподами Мавки в естетичному та ідейному плані? Які риси втілюють ці персонажі?
6. Як ви розумієте слова Мавки: "Ні! Я жива! Я буду вічно жити! Я в серці маю те, що не вмирає."?
7. Які концептуальні позиції самої авторки втілює Мавка?
8. Які філософсько-етичні проблеми порушено у цьому творі?

Відповіді надсилати викладачу ЖАДК НТУ Липко Т.В. на електронну адресу:

smart0206@ukr.net